

**Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід.
З досвіду роботи Сумського дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) № 8 «Космічний» м. Суми, Сумської області**

Ткачова Надія Михайлівна
Завідувач ДНЗ № 8 «Космічний»
Андрущенко Тетяна Володимирівна
вихователь-методист ДНЗ № 8 «Космічний»

Булінг (цькування) – тривожна тенденція, особливо для сучасного дитячого та молодіжного середовища. Діти можуть піддаватися булінгу за свою поведінку, зовнішній вигляд, власну думку, а також через різні життєві обставини тощо. Нажаль це може простежуватися вже в дошкільному закладі.

Проблеми цькування і насильства в дошкільному та шкільному середовищі можуть стати перепорою для досягнення мети всебічного розвитку дитини. Заклад освіти відіграє важливу роль у створенні умов для здобуття учасниками освітнього процесу знань в безпечному освітньому середовищі, формуванні ставлень та навичок, які потрібні, щоб уникнути та запобігти проявам насильства, безконфліктного спілкування, ненасильницької поведінки. Ці основи закладаються вже в дошкільному закладі.

У 2022/2023 навчальному році Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 8 «Космічний» долучився до програми «Школа вільна від насильства», в рамках проєкту «Розвиток систем попередження та реагування на насильство в закладах освіти і підвищення стійкості підлітків», який впроваджується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та ГО «Ла Страда Україна».

На початку діяльності був складений та погоджений спільний план дій в рамках проєкту між керівником закладу освіти та ГО «Ла Страда Україна», розроблені заходи з реалізації програми. Заходи були включені в план роботи закладу дошкільної освіти.

На педагогічній раді № 2 від 03.10.2022 «Про роботу ЗДО № 8 «Космічний» з 03.10.2022 року» було висвітлено питання «Про організацію роботи педагогічного колективу в рамках моделі «Школа вільна від насильства» в рамках проєкту «Розвиток систем попередження та реагування на насильство в закладах освіти і підвищення стійкості підлітків», який впроваджується Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та ГО «Ла Страда Україна». Керівник закладу Ткачова Н.М. ознайомила педагогічних працівників з особливостями діяльності в рамках проєкту. (наказ № 81 від 03.10.2022 «Про введення в дію рішення педагогічної ради від 03.10.2022 року»).

Наказом затверджено постійно діючу комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) у складі голови, заступника голови, секретаря та не менше ніж п'яти її членів, у тому числі фахівець Сумського міського центру соціальних служб та головний спеціаліст Управління «Служба у справах дітей».

Вирішальна роль у протидії насильству і булінгу належить педагогам. Проте тільки завдяки системному підходу та підтримки керівництва закладу освіти, батьків, а також із залученням та участі дітей можливо досягти найкращих результатів. Саме тому до участі у заходах в рамках проєкту були залучені всі учасники освітнього процесу: діти, батьки, педагоги та обслуговуючий персонал.

Діяльність складалася з двох напрямів: «Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти», «Включення відновного підходу в освітній процес закладів освіти. Вирішення конфліктів мирним шляхом». Протягом року були проведені освітньо-методичні тренінги та інформаційно-просвітницькі заходи з цих напрямів.

«Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти»

Більша частина діяльності була направлена на проведення заходів саме з дорослими учасниками освітнього процесу: педагоги, обслуговуючий персонал і батьки. Заходи проводилися з метою формування розуміння видів насильства, підвищення рівня обізнаності щодо проявів, причин та наслідків домашнього насильства та булінгу.

З педагогічним персоналом більш детально опрацювали законодавчу базу щодо вчинення домашнього насильства і булінгу.

Дуже корисним та інформативним даний блок виявився для обслуговуючого персоналу. Якщо педагогічні працівники на початку впровадження проєкту були більш обізнаними з даної теми, то для обслуговуючого персоналу багато інформації було нової: визначення основних понять, їх відмінність, види та прояви булінгу. Після проведення ряду заходів рівень обізнаності підвищився.

Детально був відпрацьований алгоритм виявлення та реагування на випадки булінгу (цькування) в дошкільному закладі, на випадки насильства та домашнього насильства зокрема. Кожен член трудового колективу зрозумів, як йому діяти у випадках булінгу чи насильства, до кого звертатися за допомогою, кого повідомляти в першу чергу в закладі освіти. Батьківська громада також закріпила знання про механізм дій у разі виявлення випадків булінгу чи насильства.

Велику роль відіграли вибір форми та змісту навчання. Ми отримали позитивну реакцію учасників освітнього процесу, так як в тренінговій формі та

з практичним відпрацюванням набутих знань матеріал засвоювався краще. Особливо сподобалися вправи «Дерево насильства», «Займи позицію». Дуже емоційним виявився перегляд відео «Ти подарував мені квіти».

«Включення відновного підходу в освітній процес закладів освіти. Вирішення конфліктів мирним шляхом»

Заходи з цього напрямку були різноманітні та дієві. Як результат педагогічні працівники підвищили свій рівень конфліктологічної компетентності.

Отримані знання педагоги застосовують як у міжособистісних відносинах, так і у роботі з дітьми.

Наприклад: якщо між дітьми відбувається якась конфліктна ситуація, непорозуміння чи дитина зробила якусь витівку, то педагоги вирішують цю ситуацію з позиції відновного підходу. Вони запитують у дітей «Що сталося?», «Чому засмучений Іван?», «Чому у Сергійка зламалася машинка?», «Що сталося з столом?», «Як ми можемо виправити ситуацію?». Це відбувається без звинувачень і пошуків винного, а з метою відновлення цінностей, виправлення помилки.

Педагоги зазначили, що діти стали більш відкритими, вони не бояться покарання, якщо знають, що зробили щось не так, не бояться зізнатися у чомусь, не бояться помилятися і разом шукають шляхи вирішення тієї чи іншої ситуації. Тобто якщо змалалася якась іграшки, то її треба полагодити, якщо розкидали іграшки і вчинили безлад, то треба прибрати, якщо когось образили, завдали шкоди почуттям, то треба попросити вибачення, зробити так, щоб інша людина почувала себе добре.

Зважаючи на те, що діти дошкільного віку ще не до кінця можуть усвідомлювати свої власні переживання, наміри, тому уявити, що ж відчуває інша людина дитині складно. Вони бачать лише зовнішні прояви поведінки інших: кричать, заважають, штовхають, забирають іграшку тощо.

Тому в цьому навчальному році ми ще більшу увагу приділили методам, прийомам і формам навчання дітей конструктивних засобів вирішення КФ ситуації:

- Сюжетно-рольові ігри з наявністю проблемної ситуації
- Імітаційні ігри, інтерактивні ігри на взаємодію
- Обігрування конфліктних ситуацій і модулювання виходу з них
- Психогімнастики
- Читання і обговорення художніх творів
- Перегляд і аналіз уривків з мультфільмів з подальшим моделюванням нових версій.

На постійній основі в закладі проходять тематичні тижні: «Тиждень протидії булінгу», «Тиждень психології», Всеукраїнська акція «16 днів проти

наси́льства» та тематичні дні: «Міжнародний день миру», «Всесвітній день усмішки», «Міжнародний день терпимості (толерантності)», «День Гідності та Свободи», «День прав людини», «Усесвітній день миру», «Міжнародний день дякую», «День спонтанного прояву доброти», «Всесвітній день сонця».

Проводилися такі тематичні заходи: заняття : Заняття «Дарую добро», «Долоньки доброти та любові», «Дружба – найдорожча цінність», «Ввічливі слова та гарні манери», «В гостях у ляльки Оленки», «Міжнародний день толерантності», «Добрі справи роблять дива», «Дружба – справжня сила», «Країна доброти», «Ми – дружні хлопці та дівчата», «Давайте жити дружно», «Чуйність та байдужість», заняття з елементами театралізованої діяльності «Захист прав казкових героїв»; дидактичні ігри та вправи з дітьми з правового виховання та направлені на взаємопорозуміння; аплікація «Квітка доброти», «Символ толерантності», «Квітка добрих справ»; малювання: «Мої друзі такі різні», «На що схожа толерантність» (арт-малювання), «Мій пухнастий котик» (нетрадиційна техніка малювання патичком), «Дерево любові»; відео-заняття «Міжнародний день толерантності», акція «Обійму безкоштовно», бесіди на тему «Чи знаєш ти свої права?», інсценівка казки «Червона шапочка на новий лад» тощо.

Активності для вихованців акцентовані на розкриття морально-етичних цінностей, розвитку вміння вибудовувати доброзичливі стосунки, виховувати терпимість, толерантність, повагу до думок, почуттів, переконань інших.

Активно застосовується в ЗДО практика ранкових зустрічей. Це одна з успішних практик, яка допомагає налагодити взаємини між дітьми і дорослими у групі, закладає фундамент для формування навичок спілкування (вміння розмовляти і слухати), сприяє створенню позитивного настрою, толерантного ставлення один до одного, формує дружню дитячу спільноту. Ранкові зустрічі проодяються в усіх вікових групах, починаючи з груп раннього віку.

Ранкова зустріч сприяє:

- формуванню колективу, оскільки в цей час діти вчаться слухати один одного, дивитись в очі своїм товаришам, обмінюватись інформацією, враженнями; доброзичливо і з повагою ставитись до інших, вчаться бути відповідальними членами колективу;
- розвитку навичок спілкування, дає дітям змогу висловлювати свої думки таким чином, щоб їх розуміли інші, уважно слухати, коли говорять інші;
- розвитку соціальних навичок;
- створенню позитивного настрою в групі.

Один зі складників особистісної компетентності — здатність володіти й керувати своїми досягненнями в поведінці та діяльності. Тому педагоги навчають вихованців самоконтролю та регуляції активності у взаємодії

з ровесниками й дорослими. Саме під час ранкових зустрічей вихователі відводили час на створення правил групи. Правила розробляли разом з дітьми і розміщували на стенді, оформлюючи їх схематично та у віршованій формі. Діти з цікавістю слухають і легко запам'ятовують правила. А так як вони особисто брали участь у їх створенні, то вони із задоволення проговорюють їх і позитивно сприймають, коли дорослий нагадує про них.

Правила групи дають змогу пояснювати дітям наслідки небажаної поведінки та допомагати їм розпізнавати й долати проблеми у взаєминах із дітьми й дорослими. А отже, сприяють розвитку навичок самоконтролю.

Як висновок можна сказати, що на цьому етапі нам вдалося реалізувати програму «Школа вільна від насильства» у дошкільному навчальному закладі. Рівень знань педагогів, обслуговуючого персоналу та батьків з теми протидії булінгу значно підвищився. Набуті навички вирішення конфліктів мирним шляхом застосовуються як у особистому житті, так і у роботі з дітьми.

Дошкільники, спілкуючись один з одним, зберігають добрі стосунки. Вчаться використовувати прийнятні в суспільстві способи вирішення конфліктів та застосовувати етичні норми взаємодії. Діти вчаться співпереживати людям, брати на себе відповідальність за вчинені нею дії, а не перекладати провину на інших.. В результаті системна робота з даного напрямку формує попередження проявів булінгу (цькування) в майбутньому, а це означає, що і нам є над чим працювати в подальшому.